SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Työ- ja tasa-arvo-osasto
Tasa-arvoyksikkö
Hanna Onwen-Huma

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
9.2.2021

SUKUPUOLTEN TASA-ARVO JA VALTIONEUVOSTON SELONTEKO KESTÄVÄN KEHITYKSEN GLOBAALISTA TOIMINTAOHJELMASTA AGENDA2030:STA

Kestävän kehityksen globaalissa toimintaohjelmassa Agenda 2030:ssä on erityinen tavoite numero 5 sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien ja mahdollisuuksien vahvistamiseksi. Sukupuolten tasa-arvo on läpileikkaavasti YK:n kestävän kehityksen agendalla ja sen indikaattoreissa.

Tässä muistiossa keskitytään sukupuolten tasa-arvon edistämiseen kansallisesti Agenda 2030 mukaisesti.

Tavoite 5 on saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia. Suomessa sukupuolten tasa-arvotilanne on globaalisti hyvä, mutta haasteita riittää edelleen.

Suomi on naisille EU:n toiseksi väkivaltaisin maa, mutta meneillään on paljon ennaltaehkäisyyn ja palveluiden parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE) Istanbulin sopimuksen edellyttämä, poikkihallinnollinen koordinaatioelin, joka vastaa Istanbulin sopimuksen toimeenpanon edellyttämien toimenpiteiden yhteensovittamisesta, seurannasta ja vaikutusten arvioinnista. NAPE-toimikunta nimettiin tammikuussa 2021 toiselle nelivuotiskaudelle (21.1.2021-20.1.2025)

NAPEn laatima Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma (2018–2021) on keskeinen väline Istanbulin sopimuksen toimeenpanon seuraamiselle. Toimeenpanosuunnitelman lähes kaikki toimenpiteet (yht. 48 toimenpidettä) on toteutettu vuoden 2020 loppuun mennessä, vain muutama toimenpide on täysin käynnistämättä.

Vuonna 2021 NAPE alkaa valmistelemaan uutta nelivuotista toimeenpanosuunnitelmaa (2022-2025) huomioiden Euroopan neuvoston itsenäisen asiantuntijaryhmän, GREVIOn, Suomelle antamat suositukset ja olemassa olevat valtionhallinnon ohjelmat ja toimenpiteet naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Uuden toimintasuunnitelman toimeenpanon varmistamiseksi tarvitaan myös resurssit.

Hallitus toimeenpanee naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaa (2020-2023), jonka läpileikkaava teema on väkivallan ennaltaehkäisy. Väkivallan muodoista ohjelmaan on sisällytetty kunniaan liittyvä väkivalta ja digitaalinen

väkivalta. Lisäksi ohjelmassa painotetaan väkivallan tekijöiden kanssa tehtävää työtä sekä esitutkinta- ja rikosprosessin sekä rikosseuraamusalan viranomaisten osaamisen kehittämistä.

Ohjelman toimeenpanoon on varattu vuosittainen 400 000 euron määräraha.

Tasa-arvoa tavoitteleva perhevapaauudistus etenee ja sosiaaliturvauudistuksessa on tarkoitus ottaa huomioon sukupuolinäkökulma. Tasa-arvo toteutuu poliittisessa osallistumisessa, mutta taloudellisessa päätöksenteossa on haasteita. Seksuaali- ja lisääntymisoikeuksia ja -terveyttä koskevat palvelut ovat hyvällä tasolla. Toimenpiteitä tehdään näiden kehittämisestä edelleen ja myös itsemääräämisoikeutta korostavan seksuaalikasvatuksen lisäämiseksi.

Hallituksen tavoitteena on nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi ja parantaa kunnianhimoisesti tasa-arvoa yhteiskunnan eri osa-alueilla.

Hallitus on sitoutunut sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen muun muassa talousarvioprosessissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa. Hallitus on laatinut tasa-arvo-ohjelman, josta on annettu valtioneuvoston periaatepäätös.

Vaikka kansainvälisesti vertaillen moni asia on suomalaisten työelämässä kestävällä pohjalla, naisten ja miesten välinen epätasa-arvo näyttäytyy suurena. Palkkaero ei kapene toivottua vauhtia ja naiset pystyvät vaikuttamaan työhönsä miehiä vähemmän. Naisten ja miesten välinen palkkaero on suurempi kuin EU-maissa keskimäärin. Hallitus edistää palkkatasa-arvoa laajalla toimenpidekokonaisuudella.

Joulukuussa 2020 valmistunut samapalkkaisuusohjelma kokoaa yhteen hallituksen ja työmarkkinakeskusjärjestöjen toimenpiteet palkkatasa-arvon edistämiseksi vuosina 2020–2023. Toimenpiteet on valmisteltu kolmikantaisessa työryhmässä. Niiden tavoitteena on naisten ja miesten keskimääräisen palkkaeron kaventaminen ja samapalkkaisuusperiaatteen toteutuminen. Tasa-arvolain samapalkkaisuusperiaatteen mukaan samasta ja samanarvoisesta työstä tulee maksaa samaa palkkaa sukupuolesta riippumatta. Samapalkkaisuusohjelmia on toteutettu vuodesta 2006 lähtien. Naisten ja miesten välinen keskimääräinen palkkaero on kaventunut tänä aikana hitaasti. Edellisellä ohjelmakaudella keskimääräinen ansiotason ero kaventui 17 prosentista 16 prosenttiin. Ohjelman toimenpiteillä edistetään työehtosopimusten sukupuolivaikutusten arviointia, samapalkkaisuutta tukevia palkkausjärjestelmiä ja palkkatietämystä sekä tuetaan työn ja perheen yhteensovittamista ja puretaan perinteistä sukupuolen mukaista työnjakoa, segregaatiota. Toimenpiteitä ovat esimerkiksi työpaikkojen tasa-arvosuunnitelmien ohjeistukset ja laaja yhteishanke segregaation purkamiseksi. Ohjelmallisten toimenpiteiden osapuolia ovat sosiaali- ja terveysministeriö,

opetus- ja kulttuuriministeriö, työ-ja elinkeinoministeriö ja työmarkkinakeskusjärjestöt.

Perusteettomien palkkaerojen ja palkkasyrjinnän poistamista edistetään lisäämällä palkka-avoimuutta lainsäädännön keinoin. Perusteettomiin naisten ja miesten välisiin palkkaeroihin puututaan nykyistä tiukemmin. Osana ohjelmaa arvioidaan työ- ja virkaehtosopimusten sukupuolivaikutukset.

Hallitus vahvistaa EU-tason työtä tasa-arvon hyväksi. Suomi tukee maaliskuussa 2020 julkaistun EU:n sukupuolten tasa-arvoa koskevan strategian tehokasta toimeenpanoa. Tärkeitä strategiassa esiin nostettuja prioriteetteja ovat sukupuoleen perustuvan väkivallan ja sukupuolistereotypioiden poistaminen, tasa-arvoisen talouden edistäminen (ml EU:n talousarvio), sukupuolten tasapainoisen edustuksen saavuttaminen päätöksenteossa sekä sukupuolten tasa-arvon ja naisten voimaantumisen edistäminen EU:n ulkosuhdepolitiikassa. (**5c**) EU:n tulee lisätä työtään kaikkea naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan ja edistää EU:n ja sen jäsenvaltioiden liittymistä Istanbulin sopimukseen, jotta aikanaan päästään täytäntöönpanoon. Suomi kiinnittää huomiota myös nouseviin teemoihin, kuten uuden teknologian ja innovaatioiden tasa-arvovaikutuksiin**.** Sukupuolinäkökulma ilmastonmuutoksen vastaisissa toimissa on tärkeää.

Hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus sitoutuu sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen muun muassa talousarvioprosessissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa näitä tavoitteita konkretisoidaan. Sukupuolitietoista budjetointia on tarkoitus edistää mm. osana VM:n kestävän kehityksen budjetoinnin kehittämistyötä. Jo useamman vuoden voimassa ollut käytäntö on, että ministeriöt nostavat talousarvioesityksensä pääluokkaperusteluissa esiin sukupuolivaikutuksiltaan merkittävät talousarvioesitykseen liittyvät tavoitteet, toimet ja määrärahat. Käytäntö ei takaa sukupuolivaikutusten arviointia koko budjetissa. Parhaiten havaitaan tasa-arvon edistämiseen erityisesti kohdennetut toimet, määrärahat ja tavoitteet. Epäsuorasti tai tahattomasti eri sukupuoliin kohdistuvat vaikutukset jäävät helposti piiloon, vaikka toimet olisivat yhteiskunnallisesti merkittäviäkin (esim. investoinnit liikenteeseen, yrityksiin).

Sukupuolitietoisen budjetoinnin kehittäminen edellyttää mm. sukupuolittain analysoidun tiedon saatavuutta, osaamisen vahvistamista ja johdon tukea työlle. Viranomaisten tasa-arvo-osaamista tukemaan on keväällä 2020 julkaistu Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen – miten ja miksi? - digitaalinen koulutus. Se esittelee viranomaisen keskeiset velvoitteet ja tukee sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden integrointia omaan työhön.

Koronaepidemia on nostanut yhteiskunnan sukupuolittuneisuuden esiin konkreettisella tavalla. Sekä koronan leviämisen hillintä että elvytystoimet kohdentuvat sukupuoliin eri tavoin, mm. työelämän sukupuolenmukaisesta

segregaatiosta johtuen. Sukupuolen merkityksestä tarvitaan lisää tietoa, jotta voidaan vahvistaa toimenpiteiden vaikuttavuutta ja ehkäistä syrjintää. Tämän vuoden alussa käynnistyi Hallituksen tasa-arvo-ohjelman mukaisesti Valtioneuvoston TEAS- hanke koronakriisin terveydellisistä, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista sukupuolten tasa-arvoon. Hanketta vetää Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos THL, kumppaneina Tampereen yliopisto ja tilastokeskus. Tarkastelun kohteena ovat myös hallituksen päättämien koronatoimien sukupuolivaikutukset. Hankkeessa on mukana laajasti eri alojen tutkijoita ja se kestää 1,5 vuotta

Valtioneuvoston tasa-arvoselonteon valmistelu on alkanut (valmistelua tukeva asiantuntijaryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 27.1.2021). Selonteko annetaan eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä. Selonteko kattaa tasa-arvopolitiikan osalta koko valtioneuvoston toimintakentän ja sen tavoitteena on asettaa kansalliset, vaalikauden yli ulottuvat tasa-arvotavoitteet. Selonteon valmistelussa kiinnitetään erityistä huomiota vaikuttavuuteen. Osana selonteon valmistelua luodaan myös valtion eri hallinnonalat kattava tasa-arvon seurantajärjestelmä.